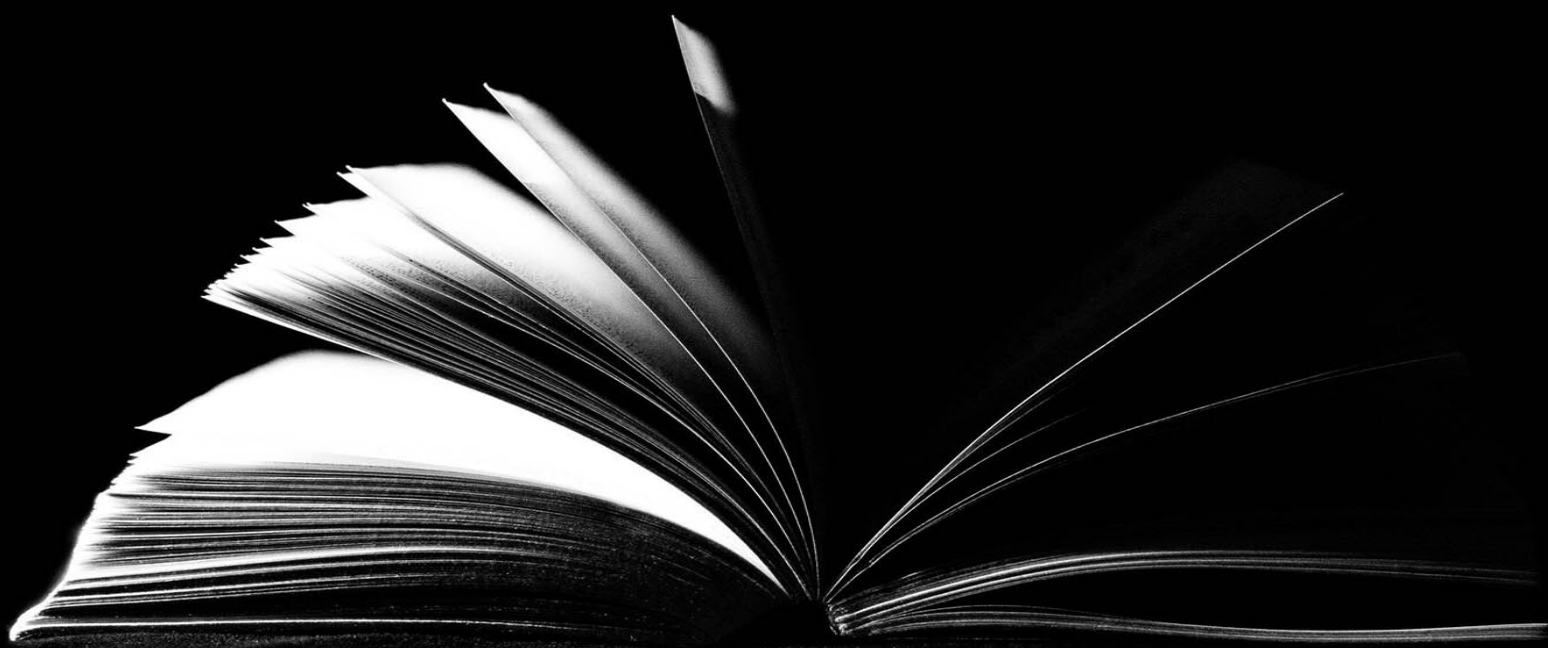

ВАСИЛЬ СТУС

ВИБРАНЕ

**Василь Стус
Вибране**

Зміст:

- Зі збірки «Зимові дерева»
- Зі збірки «Веселий цвинтар»
- Зі збірки «Палімпести»
- Зі збірки «Круговерть»

Зимові дерева

Перший розділ

* * *

Куріють вигаслі багаття,
собаки виють до зірок,
а в річці місяць, мов латаття,
доріс до повні і розмок.
І в ртутній спеці фіолету
він невимовне довго чез,
лишившись тільки для прикмети,
як цятка сяєва небес.
Самотність аркою провисла
над райські кущі в пригри снів.
Шукай по них щасливі числа,
так, як раніше ти умів:
той день, як від земної тверді
найперше сонце відійшло,
і той, що мітить знаком смерті
ще нерозгадане число.
А ти іще посередині,
ще посередині твоє.
Отож, радій вечірній днині,
допоки в ребра серце б'є.

IX. 1967

* * *

Сиве небо обрієм пролилося.
Лиловіє Труханів острів.
І Дніпро у моїх очах,
катери і автомобілі.
І не розхлюпати себе,
і не витримати,
за тамбережні гони
серця не виплескати.
Гримить радіо. Надсадне тріщать сороки.
Натужно здійсмається автобус угору.
А ти відкритий – для всіх чотирьох вітрів,
відкритий, як шлюз,
з котрого
не витікає вода.
Жалами витягнулись трамваїв гальма.
Човен моторний, задерши ніс,
полишає чорну розбіглу тінь.
Баржа – під жовто-зеленими вогнями,
за баржею – жовтувата вода.
Вижовкни, світе мій,
споловій мою душу, ранній,
хай запізно омолодитись,
та зарано ще – старіти.
Вижовкни, світе мій,
від води і від берега вижовкни,
споловілим піском упади

на захмелену душу,
поки я, мов баржа, обважнений,
як шлюз з невитіклою водою,
поки пізні плавці на воді -
застряглими спогадами у горлі.
Бронзові, як жарини,
з давнини, з теміні упокореної
вихопляться ліхтарі,
як півні з прохолоди.
Ліхтарі – то про тишу вистояну,
ліхтарі – то про спогад вистражданий,
ліхтарі – то трішечки теплоти,
а більше туги.
А тобі ж хіба до тужінь?
Ти даремно не увіруєш в доброчесність,
у власну не увіруєш глупоту,
в те, що всі твої совісті і гризоти
вигадані, як злодії ночі.
Вони обкрадають тебе,
вигадані з тобою живуть
(ждуть, припишуть,
поки засвітяться ліхтарі),
потім накочуються
і п'ють з тебе душу:
присмоктами хвиль,
присмоктами недолюбленого,
присмоктами незбагненого,
присмоктами недопитих спогадів.
А ти не бережешся, ні?
А ти – не бережешся?
Думаєш – вистачить на віки?
На рік бодай – вистачить?
Не муч мене.

О не муч,
річко спогадів,
забуття мого,
річко тиші.
Сиве небо, пролите обрієм,
вितिшений Труханів острів,
тамбережні колючі присмерки -
то все не кожної ж миті
западає, виповнюючи
тебе наче шлюз, із котрого
ніколи не витікає вода.

ІХ. 1964

* * *

О що то – єдність душ? О що то – щирість?
Довіра? Приязнь? Що то є любов?
То рівновага звички. Скам'яніле
здивовання, подовжене в віки.
... і тільки те? а вглиблення чуття?
а самороздаровування – замість
самозбереження? а крик добра -
ці щедрі іскри самопрозрівання?
хіба ж це тільки проблиски німі
духовностей, посивілих з печалі?
аж ні? кажи – аж ні? Кажи – занадто
ми передовіряємо себе
тому, чому наймення ще немає,
але яке вже суть значить свою
на помежів'ї шалу? але ж правда?
Подумалося – спокій задубів,
замерз – і, як чавун, ані прогнеться,
(твердиня віри, мовити б). А ми -
кладем свої немудрі головоньки
і тішимося. Неба доброта
не поминає нас. Не поминає.
А скажеш – син і вірю: син! А смерк -
біля воріт, з-за рогу ледь прогляне -
і голову до узголів'я гну,
і гнусь душею, поглядом, губами
туди, де, ніби глечик молока,

синок колишеться в своїй колисці,
скидаючись вві сні...

Що од століть -

то пам'яті спрагнілий язичок:
увічненим піти. Щоб залишити
себе для проб. Для ролі, за життя
не виконаної. Задля бажань -
ще не згармонійовані чуття
помножити на завтра і позавтра,
аби хай не собою, то нащадком
експерименти вивершити літ
(пізнання меж, які нас віддаляли
од себе).

О наломи гіркоти,
що трудять груди! Ти – недолюдина,
хтось вигадав лиш час – задля покут,
щоб скверну німоти зітерши з уст,
лиш причаститися первоглагола,
котрий не може вгамувати спраги
поздовжньої, як прямовисний лет,
котрий вже не жалить, а тільки вабить,
а тільки врочить – втраченим початком,
сподіваним кінцем.

Ти варіант.

Невчасний гість. З запізненням зустрів
тебе твій вік. А ти прийшов зарання,
і, доростаючи, лиш серцем покривив.
І чим ти став? І чим ти можеш стати?
...хіба ти не один? не сам один?
не сам як перст? як вишне нарікання?
протистояння – завжди заважке.

В нім спарено зненависть і кохання.

О що то – єдність душ? Нестерпний простір,

заломлений, мов горло, у віки.
Але – ти не жахайся.
Спи спокійно.
Синок крізь сон скидається.
1 спи спокійно.
Чистота твого чола
така потрібна в пів на третю ранку.

* * *

Вінцасові Кузміцкосу

Холоднозорий присмерк приуральський
зростав. Мороз ладнав органні труби,
і сосни справжніми і знаними здавались,
як провінційний театральний зал,
де стільки лживих рухів диригента,
де стільки нот і профілів фальшивих,
але ніщо не може заглушити
холоднозору і сувору вись
Йогана Себастьяна. Ніч росла,
і я на ній зростав. Гули вітри,
тріщав мороз. Гули вітри. Тріщали
помякші віти у ялин. Частина
безсонно кліпала одним червоним оком
електролампи. Сновигав днювальний,
ламаючи свій сон під чобітьми.
Тріщав мороз... Каптьорка. Медсанбат.

І до убогої аптечки – Вінцас,
наш батальйонний фельдшер, до реєстру
дописаний – поміж бинтів і спирту,
пірамідону, йоду, формідрону,
мовчазний і врочистий, наче бинт.
Тріщав мороз. А він, ввімкнувши лампи,
зшалілий, сновигав між довгих тіней,
як скалків власної сухої туги,
й рефлектори на стіну наставляв,
де оживав на полотні фламандський
пейзаж.

Солдатська збіднена палітра
темнішала в литовській ностальгії,
і в Вінцаса – освітлену мішень -
Чурльоніс поціляв голками сосон,
йдучи гравюрним лісом.

– Говори,-
мене просив він, – говори! І мова
про Вільнюс, про Тараса, про Вільняле
і Саломею тихо жебоніла,
струмка тоненько жебоніла шпара,
похмурий розважаючи пейзаж.

А він, як бог, затиснений між стін,
у герметичну схований каптьорку,
незграбно простягав колючі руки,
де півметрова Вілія пливла.

– Розповідай, – просив він, – про Тараса...

Підводив стелю Гедимінів зойк,
зростаючи під зорі. Шамотів
колючий ліс Чурльоніса за вікнами
та узбережна «Летува» шуміла.

– Так та не так! – Він кидав свого пензля,
грів інгалятор, підступав, відходив,

і знову йшов, мовчазний, ув атаку
на Рюїсдалем зміцнений бар'єр.
– Тайга уральська – до Литви моєї
болюче схожа. Оренбург. Шевченко.
І стільки тут у мене земляків -
аж до Печори. Справді бо – Вітчизна.
Заснеш – і волохаті, як клубки,
намотані віками, глухо бродять
плоскінні сни. І в горлі волохатіє.
Розповідай. Розповідай. Кажи ж!

1961-64 pp. БЕЗСОННОЇ НОЧІ

Думи визбираю, мов зерня,
ніби стернями колоски.
Колять сльози. Колючі сльози.
Остюками – в очах.
Ніч протовпитья, як п'яниця,
по кімнаті, по стінах шастає.
І мовчить, і мовчить. Домовий
так ходив би. Мовчав би.
За вікном гуркотять літаки,
ніби відьми – на шабаш.
Понад дахами,
понад затихлими,
понад притахлим Києвом – гуркотять.
Емігрантом. Їй-богу. Ліжко.
І на ковдрі – од вікон – грати.
І подушка моя скуйовджена,
і скуйовджена голова.
Що ви ловите, телевізорні
Збожеволілі антени – погорільці?
Що ви ловите – запалим ротом -
комини почорнілі?
Вам повітря забракло? Диму?
Розум спертий, як спирт, горить?
Другу ніч уже, другу – не спиться.
Жовкнуть у вікні ліхтарі.

ХІ. 1964

ЛІСОВА ІДИЛІЯ

Шишки горять, як кремові цукерки,
і пересохлий травень залюбки
тополь патрошить повстяні чемерки,
одягнені, здавалось, на віки.
Проміння пахне глицею сосноюю
і незабуді світанковий рій
легенько пінять журкітною мовою
метелики, комашки, комарі.
Лопух зморився і розліг з досади,
згорнувши руки, збувшись бажань,
крильми лелека ляснув – й навзаводи
понісся літеплений гомін жаб.
У лісі мулько, колеться у лісі
ялицею, і листям, і крилом,
задуже синім і задуже вирізьбленим,
ще й ластів'їним зойком вороновим.
Та ящірки, мов коні, шиї витягли
із шпар – у простір. З теміні – в весну
і топчуть непідбитими копитами
малу і недолугу сарану.
Великий ліс, заловлений ув очі
малої комашини, безмір п'є,
він цілий світ зворожує і врочить,
охриплою зозулею кує
задовгий вік – не день, не два, не три дні,
а до вдоволення, а досхочу...
Як заряхтить повітря фосфоричне -

комахи тут у ґрунті й заночують,
і буде ніч вигойдувати землю,
здаватиметься – дихає земля
кузками, світлячками, снами й зеленню...
Не спатимуть лиш сосни на поляні, вижалюючись.

VII. 1965

* * *

Осліпле листя відчувало яр
і палене збігало до потоку,
брело стежками, навпрошки і покотом
донизу, в воду – загасить пожар.
У лісі рівний голубий вогонь
гудів і струнчив жертвенні дерева.
Зібравши літніх райдуг оберемок,
просторив вітер білу хоругов.
Осамотілі липи в вітрі хрипли,
сухе проміння пахло сірником,
і плакала за втраченим вінком
юначка, заробивши на горіхи.
І верби в шумі втоплені. Аж ось
паде як мед настояно-загуслий
останній лист. Зажолобіє з гусінню -
і жди-пожди прийдешніх медоносів.
Так по стерні збирають пізній даток,
так вибілене полотно – в сувій,
так юна породілля стане матір'ю

в своєму щасті і в ганьбі своїй.
Схилились осокори до води,
на шум єдиний в лісі. Яр вирує,

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

ВАСИЛЬ СТУС

ВИБРАНЕ

